

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Redacteur J. Th. Balk, Keleverberg 54, 1082 BE Amsterdam

Verschijnt 5 x per jaar

DE ALTERNATIEVE BENADERING

Hieronder volgt, met toestemming van Meulenhoff, een hoofdstuk uit het in 1985 van de hand van nu wijlen Renate Rubinstein verschenen boek "Nee heb je", notities over ziek zijn.

Ongeneeslijke ziekten met een grillig verloop zijn het ideale terrein voor de alternatieve genezers. Ze verenigen immers drie dingen: a. de gewone geneeskunst kan niets voor je doen; b. de patiënt is wanhopig en c. de geneeswijzer kan elke gunstige gril als bewijs voor zijn behandeling claimen. Ongunstige grillen maken de patiënt nog wanhopiger en tonen hoogstens aan dat hij niet vroeg genoeg aan de leer begon en nog geduld moet hebben. Bovendien, andere lijdens aan dezelfde ziekte gaat het nog slechter, de patiënt mag zich gelukkig prijzen dat hij aan de leer begon, anders was hij waarschijnlijk in nog veel slechtere staat. Raakt hij tenslotte in die nog veel slechtere staat, dan bezoekt hij de alternatieve dokter niet meer en laat nooit meer iets van zich horen. Hij is ziek, hij is kwaad, hij schaamt zich voor zijn valse hoop. Onwankelbaar in zijn zelfvertrouwen (een beroemde wonderdokter is verward door de verafgoding van zijn patiënten) zegt de alternatieve arts: Die patiënt hoefde geen verder consult, kennelijk is hij door het dieet verbeterd. Er is geen geneeswijze gek genoeg, of er is een hoop drukwerk, vaak in een buitenlandse moderne taal, dat de heilzaamheid ervan bevestigt. Boeken, blaadjes, folders, de wachtkamers der homeopaten, antroposofen en natuurgeneeswijzers liggen er vol van. De patiënt, die immers een leek is, kan er bij elk bezoek weer door overtuigd raken.

Dit was een negatieve manier om de zaken te stellen. Direct komt de positieve. Maar om te beginnen wist ik, die mij voor ziekten nimmer geïnteresseerd had, van niets. Ik zat daar maar en deed niets, wachtend op de vijand in mijn ruggemerg, die mij elk moment een nieuwe streek kon leveren. 'You must fight against it,' had Marina Voikhanskaya, een Russische arts die nu in Londen woont, tegen mij gezegd. Omdat ze zo mooi is en van vechten weet, had ze mij meteen overtuigd. Alleen — hoe?

Emilie, die drie huizen verderop woonde, kwam op een dag langs met G., een jonge vrouw die MS had en toch prima liep. Ze had slecht gelopen, ze kende het typische MS-gevoel in de voetzolen, ze was zelfs een tijdlang bijna helemaal blind geweest en nu? Ze

maakte elke dag lange wandelingen, ook haar ogen waren weer prima. Ten bewijze ging ze roerloos op één been staan. Het kwam allemaal van het Evers-dieet. Verse, volvette melk, zo van de koe zonder bewerking door de fabriek. Haar vader haalde die elke dag bij een boer aan de rand van de stad. Verder niet roken, geen koffie of alcohol, geen slaapmiddelen ('dat is zenuwig'), niets eten dat verwarmd of gekookt is, geen sla ('dat is konijnvoer, ons gebit is daar niet op berekend'), geen brood, alleen wortels en ontkiemde tarwe. En om tien uur naar bed.

Wat een moed! Ik schafte mij meteen het boek aan met het dieet van de stokoude Duitse Evers, die een kliniek voor MS-patiënten had met een beleefde receptioniste die mij telefonisch uit Duitsland alle inlichtingen gaf en nog meer drukwerk stuurde. Ook kocht ik een melkbus met een hengel. Er kon drie liter in; mevrouw K., mijn enthousiaste gezinshulp, wist een boer met koeien. Na de Kerst zou ik van start gaan. Wat was een leven van vies eten, vergeleken bij verlamd zijn? Ik had er nu al zin in.

Maar eerst ging ik nog, zoals ik afgesproken had, naar dr. M. de alleraardigste arts en natuurgeneeswijzer in Haarlem. Hij was enthousiast over het Evers-dieet, dat hem een zeer goed dieet leek. Maar hij had zojuist de hand kunnen leggen op een nog beter dieet, het glutenloze dieet van de Schot McDougall. Hij legde het me uit, gaf me een boekje mee, schreef een verzameling van vitaminen, mineralen, sporenelementen en kruidenthee's voor en maakte een nieuwe afspraak voor over een maand.

Ik ben nog zeker drie keer bij hem in Haarlem geweest. Elke keer was hij onwankelbaar opgewekt en aardig. Hij had nu ook gehoord van een Franse arts die 'als een trein' MS-patiënten genas door ze hun elek-

INHOUD

Drs. A.L. Ternee: Laser-acupunctuur	4
C.P. van der Smagt: Zij die onzin verkopen als volwaardige geneeskunde	5
Allopathisch hiaat	5
Peter Bügel: Witte zwanen	6
C.N.M. Renckens: Er bestaan geen twee soorten geneeskunde	7
Goeroe der rijken	8

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht 1 januari 1881

Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel 010-4187149

BESTUUR:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn

Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam

Penningmeester: dr. H.A.M. Voorbij, Zwolle

Leden: D. Uitterdijk, Medemblik

mr. Th. Douma, Haarlem

C.P. van der Smagt, de Bilt

prof. dr. H. Timmerman, Voorschoten

Adviserende leden:

S. Lelie, Middelburg

prof. dr. F.A. Nelemans, Duivendrecht

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van
Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Zwolle.

De **contributie** bedraagt thans minimaal *f* 40; voor studenten en leerlingverpleegkundigen *f* 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal *f* 100.

---

tricieit te laten afvoeren in een teiltje water voor het slapen gaan.

Hij geloofde in mij, hij zag mijn toekomst zonnig, hij bleef ondanks zijn witte jas (alternatieve artsen dragen nog witte jassen) iets jongensachtig en hartelijks houden en hij heeft mij nooit een rekening gestuurd. Maar hij had van begin af aan met zijn glutenloze dieet de bijl van de twijfel in mijn toch al wankele vertrouwen geslagen.

Ik heb dat dieet bijna een half jaar gevolgd. Maar hoe kon het nu even goed of zelfs iets beter dan het Evers-dieet zijn? Het was er het tegendeel van. Als het ene geholpen had, zou het andere puur vergif geweest zijn. Ik kwam daar niet uit. Dr. M. vond het geen probleem. Achteraf denk ik dat hij in het verbod van roken, koffie, alcohol, 'geraffineerde suiker' en 'junkfood' het kenmerk van het ware gezien had, want dat verboden de Duitser en de Schot unisono, dat verbieden trouwens alle diëten, anders zouden ze hun volgelingen ook niet dat deugdzame gevoel geven dat het begin is van alle alternatieve genezing en meestal ook zijn enige resultaat. Glutenloos betekende dat je alle tarwe en rogge moest vermijden (ook in leverworst en tomatensoep zat meel en de tong in het restaurant, daar moet je de kok voor waarschuwen want die werd anders in tarwemeel gerold). Aardappelen, goed gekookt natuurlijk, mocht en maïs en iets dat gierst heet en als vogelzaad in de dierenwinkel verkocht wordt. Voorts moest je van McDougall (die er zelf geheel door genezen geraakt was na vijftien jaar in een rolstoel en zelfs de knopen van zijn overhemd niet meer kunnen dichtdoen) ook alle

zuivel vermijden, met name volvette melk, boter, room en kaas. Een heel klein beetje 20+ kaas en magere 'biologische' yoghurt mocht. Ik heb dat, zoals gezegd, bijna een half jaar volgehouden, giehelend en een beetje gegeneerd. Want ik geloofde er niet in, maar ik deed het wel.

Het was net tweetaligheid of halfjoods zijn, met één been stond ik in de ene wereld en met het andere in de andere. Een soort hersengymnastiek. Als ik te eten gevraagd was deden mijn gastvrouwen hun best om mij eten voor te zetten dat op die rare richtlijnen gebaseerd was. Ik geneerde me voor de moeite die ik ze gaf. Want ik geloofde er niet echt in en mijn neuroloog trok alleen geamuseerd zijn wenkbrauwen op en vond alles best als het mij vrolijk hield. 'Ze komen hier wel met koperen gezondheidsarmbanden', zei hij neutraaltjes. Het is een goeie man, hij vond zelfs dat ik best weer roken mocht. Al begreep ik zijn overwegingen, ik vond het toch prettig dat het van hem mocht. Iedereen wordt het afgeraden, ik ben een van de weinige mensen die van hun dokter roken mag. Maar goed, voor de moeite die het gaf, geneerde ik me. Als ik nou nog had kunnen zeggen: Het moet van de neuroloog...

Dan zou ik me ook gegeneerd hebben. Ik vond in het begin alle ziekzijn bespottelijk en gênant. Zelfs de koffie na het eten durfde ik bij vreemde mensen niet af te slaan. Al was het tegen de regels en werd ik er slapeloos van, ik dacht 'oud en truttig' en dronk uit schaamte liever mee. Schaamte! Maar daarover straks.

Met het glutenloze dieet ben ik opgehouden, zoals ook met de acupunctuur en de megavitaminen waar iemand later mee kwam aanzetten. Mijn ongeloof heeft het voorlopig gewonnen. Ik ben niet paranoïde genoeg om te geloven dat er iets is dat de hele medische wetenschap, omgekocht en gecorrumpeerd door de farmaceutische industrie, voor zijn patiënten verzwijgt omdat ze de patiënten liever ziek en daardoor lucratief houdt. De H.H. specialisten, ze weten niet alles, maar de alternatieve huisarts weet dat ook niet. Niet alle ziekte komt van de milieuverontreiniging of van een ongezonde psychische levenshouding.

Maar misschien ben ik alleen maar aan mijn ziekte gewend geraakt en niet meer wanhopig genoeg voor strohalmen. Want dat is de eeuwige verdienste van de alternatieve leer in het algemeen en van dr. M. in het bijzonder. Terwijl de wetenschap met zijn afschuwelijke statistieken komt, geven zij je hoop en vertellen over de twee patiënten die weer helemaal opgeknaapt zijn. Bovendien reiken ze je middelen aan waarmee je zelf iets kunt ondernemen. Je eet vies, maar je vecht tenminste, je laat je niet domweg door ziekte overvallen. Een tijdje lang helpt dat. Maar dan heb je via bibliotheken en correspondentie alles verzameld wat je over het McDougall-dieet te weten kunt komen en nog steeds blijkt er niemand behalve die ene meneer McDougall door genezen en is er niets gevonden dat op een verband tussen coeliakie, een darmaandoening die glutenloos behandeld moet worden, en MS wijst. Als dan tenslotte blijkt dat het dieet niet alleen niet baat maar ook nog schaadt (tenminste mij, mijn

darmen hebben zemen nodig), dan verleg je dat vechten naar een ander terrein en probeer je je mogelijkheden met prothesen uit te breiden.

Als de wetenschap ze niets te bieden heeft is het, vind ik, verstandig van patiënten over te stappen op de diëtenleer der alternatieve natuurgeneeswijzers. Alle dingen, of ze nu van ijzer, steen of vlees zijn, neigen ertoe te volharden in hun bestaan, zegt Spinoza. Ook de grootste malligheid kan de mensen hoop geven en een enkele keer daardoor de wil om te leven zo versterken dat de patiënt zijn ziekte langere tijd op een afstand houdt dan statistisch waarschijnlijk is. Alle hoop, ook de valse, is beter dan geen hoop (vandaar dat ik een voorstander ben van de zogenaamde Weinreb-lijsten waarover zoveel te doen is geweest). Alleen als een alternatieve leer de patiënt ervan weerhoudt zich in een geneesbaar stadium tot de gevorderde wetenschap te wenden is die leer gevaarlijk. Maar de meeste mensen zijn, hoe dom ze verder ook zijn, te verstandig om met een ernstige ziekte in een vroeger stadium dan het hopeloze, naar een homeopaat, antroposoof of andere wonderdokter te gaan.

Het moet dan echter de patiënt niet zijn of haar eer te na zijn om dat te vertellen aan zijn huisarts of specialist. Heeft hij er één tegen wie hij dat niet durft te zeggen, dan moet hij snel een andere zoeken. En die zijn er, de intelligente arts kent zijn beperkingen en blaast niet hoog van de toren als hij zijn patiënt niets te bieden heeft.

In het Van Leeuwenhoekziekenhuis, voor kankerpatiënten, wordt het Moerman-dieet gegeven aan de patiënten die erom vragen omdat zij erin geloven. Natuurlijk heeft dat het nadeel dat Moerman c.s. dat gebruiken bij wijze van bewijs dat ook de 'wetenschap' hun systeem overneemt. Maar men doet het daar omdat men nodeloze wreedheid jegens terminale patiënten wil vermijden. Men wil niet de rol spelen van de atheïst die de christen nog op zijn sterfbed zal overtuigen van het niet bestaan van God. Liegen is verkeerd, maar wreedheid is erger.

● In "Nee heb je" verhaalt de schrijfster over haar omgang met de ziekte waaraan zij sinds 1977 leed: multiple sclerose. Renate Rubinstein overleed in november 1990 aan de gevolgen van deze onbehandelbare aandoening van het centrale zenuwstelsel. Tot vlak voor haar overlijden had zij, gedurende meer dan dertig jaar, een column in het weekblad *Vrij Nederland*. In deze column schreef zij zowel over persoonlijke zaken als over publieke vraagstukken. Zo nam zij deel aan polemieken over Het Huwelijk, over Weibreb, over de Chinese culturele revolutie en over Israël. Zij deed dit altijd vanuit haar grote intellectuele begaafdheid, in fraaie stijl, met een grote arrogantie en met veel gezond verstand. Nog voordat bij haar lezers bekend was dat zij aan M.S. leed besteedde zij in haar column in *Vrij Nederland* ook aandacht aan alternatieve geneeswijzen (in het Actieblad van maart 1982 werd daaruit uitvoerig geciteerd). Zij besprak o.a. zeer instemmend het op-

treden van enkele onzer toenmalige bestuursleden (o.a. prof. Polak) die voor de televisie moesten discussiëren met cofyfeëen als Mellie Uyldert en Aakster.

Uit het boek "Nee heb je" blijkt dat ook deze zeer intelligente en met veel gezonde scepsis gezegende vrouw zich (tijdelijk) waagde aan de zogenaamde "alternatieve behandeling". Omdat een dergelijke handelwijze voor velen binnen onze Vereniging nog altijd zo verbazingwekkend is besloten wij Rubinstein's ervaring in extenso af te drukken. Zonder dat de lezer het voor de volle honderd procent met haar eens zal zijn (zij was immers ook niet meer dan een zogenaamde "verstandige ondeskundige") bevat het even beklemmende als luchthartige relaas veel dat ons levenden meer inzicht verschaft in het vraagstuk dat de populariteit van de alternatieve geneeskunde nog steeds vormt.

IN DE RING

Weer een nieuwe organisatie onder de alternatieve genezerikken: RING. Dat staat voor registratie-instituut natuurgenezers. Een aantal hunner is tot de conclusie gekomen dat er enige "uitwassen" in de alternatieve gelederen vallen te aanschouwen. Met als gevolg dat de werkzaamheden in een "vreemd daglicht" zijn komen te staan. Vandaar de actie tot een vorm van registratie, waarbij als eis wordt gesteld dat de natuurgenezers een vakopleiding op het niveau van het hoger beroepsonderwijs hebben gevolgd. Ook moet de gemeente waarin de betrokkene is gevestigd een verklaring van goed gedrag af willen geven. De natuurgenezers, die geen hoger beroepsonderwijs hebben gevolgd — doet er blijkbaar niet toe waarin — moeten een proeve van vakbekwaamheid geven.

DE KONINGSHOF

Al vele jaren bestaat in het Utrechtse Haarzuilens een z.g. bio-medisch centrum, De Koningshof genaamd. De oud-accountant J.A., die dit heeft opgezet is veroordeeld tot de maximale boete van 5000 gulden. Dit wegens het onbevoegd uitoefenen der geneeskunde. A. bemoeide zich in de loop der jaren steeds sterker met medische behandelingen. Zo ontraadde hij een man zijn been te laten amputeren en schreef hem medicijnen voor. Tenslotte moest het been toch worden geamputeerd maar de toestand van de patiënt was inmiddels zo verergerd dat hij enkele weken na de ingreep kwam te overlijden. Dit leidde tot de vervolging wegens het onbevoegd uitoefenen der geneeskunde. Er bleek nog meer aan de hand, daar op de Koningshof in het stille romantische Haarzuilens. De thans 69-jarige A. werd bovendien veroordeeld tot een boete van 25.000 gulden en een jaar voorwaardelijke gevangenisstraf wegens valsheid in geschrifte en ontucht.

LASER-ACUPUNCTUUR EN DE TENNISARM

Nieuwe ontdekkingen in het veld van de natuurwetenschappen, veelal moeilijk te begrijpen voor de leek, zijn vaak aangegrepen door kwakzalvers om nutteloze therapieën te bedenken of mee op te tuigen. Zo werden er in de vorige eeuw veel varianten van de magnetische krachten genoemd als middel tot genezing. In de 20e eeuw waren het vooral elektrische apparaten waarmee kwakzalvers indruk trachtten te maken op hun lichtgelovige slachtoffers. De nieuwste variant op dit oude thema is het gebruik van laserstralen met name bij pijnbestrijding en bij ontstekingsprocessen.

Het gaat hier om toepassing van de zogenaamde soft lasers van het Helium-Neon type. Deze straling die in essentie niets anders is dan sterk gebundeld licht bevat slechts zeer weinig energie. In tegenstelling tot de laserstralen (o.a. bekend uit de James-Bond films) met de golflengte van infrarood licht, waarmee o.a. in de industrie en de chirurgie wordt gewerkt, zijn de He-Ne lasers niet in staat om meer dan enkele centimeters in weefsel door te dringen en biologische effecten kunnen niet er mee worden bereikt. Recent onderzoek, gepubliceerd in het toonaangevende tijdschrift "Pain", heeft het ontbreken van enig biologisch effect nog eens overduidelijk gedemonstreerd. Het viel ook nauwelijks te verwachten van een lichtbundel die qua energie-intensiteit en samenstelling in wezen identiek is met veel in collegezalen gebruikte laseraanwijs-lichtjes.

Acupunctuur con variazione

Zoals te verwachten viel heeft de alternatieve geneeskunst zich op deze intrigerende techniek gestort en zo is de mensheid inmiddels gezegend met — hoe bedenkt een mens het? — de zogenaamde laseracupunctuur. De mooie oude, klassieke acupunctuur: waar is zij toch gebleven? Met name omdat het geprik met nutteloze naalden toch vrij pijnlijk is, werd als eerste variant de drukpuntmassage uitgevonden. Vooral in de Verenigde Staten is deze "behandeling" van de zogenaamde acupunctuurpunten erg populair geworden omdat de Amerikaanse wet het prikken door niet-artsen verbiedt. De Duitser Voll bedacht een bizarre combinatie van electriciteit en acupunctuur, gevolgd door een homeopathische therapie. Deze vorm van kwakzalverij is vorig jaar al uitvoerig aan de kaak gesteld in het Actieblad. Er zijn ook gezeters die ter plaatse van de acupunctuurpunten homeopathische middelen inspuiten: homeopunctuur.

En thans dus de laseracupunctuur: een volkomen willekeurige combinatie van twee nutteloze behandelmethoden. Een kind snapt dat daar natuurlijk niets goed uit kan voortkomen. Toch zijn er wederom enkele serieuze onderzoekers geweest die de moeite

hebben genomen om deze humbug te analyseren. In het eerder genoemde tijdschrift "Pain" (aflevering 43 van de jaargang 1990) verschenen studies uit Stockholm en Bonn die het effect van laseracupunctuur op resp. de pijn van de tenniselleboog en op een met behulp van hitte opgewekte experimentele pijn hebben onderzocht. De uitkomsten van beide studies zijn uiteraard volledig negatief: vergeleken met placebo-therapie werd er geen enkele specifiek effect van deze hedendaagse kwakzalversmethoden gevonden.

Financiële uitbuiting

De gastredacteur Devor noemt in zijn commentaar twee bezwaren tegen dergelijke vormen van placebo-therapie. Ten eerste vindt hij het noodzakelijk dat de behandelaar beseft dat hij een placebo-therapie gebruikt. Ten tweede mag er geen financiële uitbuiting plaatsvinden: wie wordt er beter van als er een laserapparaat van tienduizend dollar wordt aangeschaft, met hetzelfde effect als dat van een rood aanwijslampje?

Over de verbreiding van de laseracupunctuur in ons land zijn geen kwantitatieve gegevens bekend. Zeker is dat de bekende Hilversumse kwakzalver Rama Polderman (homeopaat, natuurarts, neuraaltherapeut, yogaleraar, goochelaar en acupuncturist) in zijn lezingen regelmatig melding maakt van grote successen dankzij deze pijnloze en geavanceerde vorm van acupunctuur. In navolging van deze coryfee is in verscheidene H.H.C.'s (holistic healing centers) in ons land behandeling met laseracupunctuur in het pakket opgenomen. De eerste geruchten over vergoeding door het ziekenfonds zijn inmiddels vernomen.

Drs. A.L. TERNEE

GOOISE VERLANGENS

"Een opvallend groot verlangen" noemt volgens de Gooi- en Eemlander de directie van het nieuwe Ziekenhuis Hilversum het feit dat zoveel potentiële patiënten de wens te kennen geven dat er ook alternatieve geneeswijzen worden beoefend. Een enquête onder 560 gezinshoofden in Hilversum en omgeving wees uit dat 80 pct. deze wens koestert. In mei verhuist het tegenwoordige Streekziekenhuis naar de nieuwbouw aan de Van Riebeeckweg. De grootste wens van de geënquêteerden is echter... een telefoon naast het bed (83 pct.) Klasse-afdeling wil 34 pct, koelkastjes 32 pct., roomservice 17 pct. Voor een rookverbod is 73 pct. Uit de enquête bleek ook dat er vooral kritiek is op de voorlichting en de uitleg die artsen patiënten geven.

Op beperkte schaal wordt nu al acupunctuur toegepast in het ziekenhuis en in een te ontwikkelen beleidsplan wil men ruimer baan geven aan alternatieve geneeswijzen. De voorlichting aan het ziekbed zal dan wel een ratjetoe worden. Om maar niet te spreken van de behandeling.

ZIJ DIE ONZIN VERKOPEN ALS VOLWAARDIGE GENEESKUNDE

NIEUWE RUBRIEK

Jaarlijks leveren de Nederlandse universiteiten vele basisartsen af die na zes of zeven jaar intensieve studie voldoende vertrouwd zijn geraakt met de beginselen van de medische wetenschap om zich te kunnen gaan voorbereiden op een functie in onze gezondheidszorg.

De meeste van hen blijven trouw aan deze beginselen en vervullen naar eer en geweten hun taak, tot heil van de patiënten.

Sommigen echter, de laatste jaren helaas in toenemend aantal, vergeten wat ze op de universiteit hebben geleerd om het geloof te omarmen dat het leven beheerst wordt door langs onzichtbare banen in het lichaam stromende metafysische energie, die door op eveneens onzichtbare punten te prikken kan worden aan- of afgevoerd ten einde het evenwicht tussen Yin en Yang te herstellen.

Of het geloof dat men met een quadriljoen maal verdunde keukenzoutoplossing een krachtig geneesmiddel in handen heeft tegen kliertuberculose, migraine, chronische verkoudheid en bronchitis, hartstoornissen, te sterke schildklierwerking, leverziekten, chronische darmziekten, verstopping, te geringe menstruatie en eczeem. Of honderd en één andere geloven en geloofjes, soms van eeuwen her, die thans nog in primitieve culturen opgeld doen.

En al deze onzin wordt aan de patiënten verkocht als volwaardige geneeskunde. Helaas wordt aan deze afvallige artsen nauwelijks een strobreed in de weg gelegd.

Tuchtrechtelijke vervolging?

Tuchtrechtelijke vervolging komt maar zelden voor en de Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Geneeskunst is niet bereid een negatief oordeel over dit soort praktijken uit te spreken.

Ook de mogelijkheden van onze vereniging zijn beperkt, maar het minste dat we kunnen doen is het aan deze alternatieve genezers onmogelijk te maken zich bij ons aan te sluiten.

Vandaar dat U hier de eerste aflevering aantreft van een vaste rubriek waarin de namen worden gepubliceerd van alternatieve medici en andere kwakzalvers die géén lid van de Vereniging tegen de Kwakzalverij kunnen worden. De lezers van het Actieblad worden uitgenodigd om bijdragen aan deze rubriek te leveren (uiteraard met redenen omkleed).

De rij wordt geopend door de internisten F. Storms en

E. Dankmeijer die sinds twee jaar de leiding hebben over een centrum voor de behandeling van diabetespatiënten te Bilthoven.

Volgens het Nieuwsblad Gezondheidszorg van 22 januari 1991 zegt dokter Dankmeijer dat het centrum integrale zorg biedt: "We geven de hele psychische en emotionele kant ruim aandacht. Dat bepaalt voor 90% de stabiliteit en ontregeling van de patiënt, een ervaringsfeit. Ook bij goed ingestelde patiënten treden onverwachte bloedsuikerspiegels op. Met een aangepaste dosering schiet de meerderheid niet op."

Ja en dan die metamorfosemassage!

Daarom biedt het diabetescentrum een "selectie van alternatieve geneeskundige zorg", waaronder hypnotherapie, electroacupunctuur, homeopathie, metamorfosemassage en Ayurvedische geneeskunst, aldus het Nieuwsblad Gezondheidszorg.

Arme diabetespatiënten die het moeten doen met metamorfosemassage, wat dit ook moge zijn, in plaats van aanpassing van de insulinedosering.

Het diabetescentrum geniet volledige erkenning door ziekenfondsen en verzekeringsmaatschappijen meldt het Nieuwsblad Gezondheidszorg tenslotte, alleen de alternatieve therapieën worden niet vergoed. Dit laatste heeft volgens dokter Dankmeijer iets te maken met "oogkleppen" bij de betrokkenen.

C.P. VAN DER SMAGT

RAAR HIAAT

"Dat is nu zo'n hiaat in de Nederlandse regelgeving. Er bestaan vele homeopathische middelen tegen bijvoorbeeld verkoudheid die in Nederland wel geregistreerd kunnen worden, zonder dat ze ook maar iets behoeven aan te tonen. Op allopathisch gebied is er onvoldoende te koop tegen verkoudheid. Dit ondanks de uitgebreide ervaring in het buitenland". Aan het woord is de heer Robin J. Isacson, een leidinggevende figuur bij Nicholas Laboratories (farmaceutische industrie.) Hij maakt ook deel uit van het bestuur van de Europese vereniging van farmaceutische industrieën en doet veel aan promotie op het terrein van de z.g. zelfzorggeneesmiddelen. Yvonne Wakker had een gesprek met hem dat dezer dagen werd gepubliceerd in De Nieuwe Drogist.

Isacson vervolgde: "Het feit dat homeopathische middelen met dezelfde claims zonder problemen wel de markt op mogen, in tegenstelling tot allopathische middelen, is regelrechte discriminatie. Helemaal onacceptabel wordt het wanneer de arts homeopathische middelen voorschrijft. Dan worden ze namelijk nog vergoed ook! Met andere woorden we", aldus Isacson, "worden door de overheid enorm beperkt in de zelfzorgmarkt."

Witte zwanen

Op 11 november 1989 was ik op een congres van de stichting Skepsis. Deze stichting stelt zich ten doel "beweringen die fundamenteel in strijd zijn met wetenschappelijke kennis.... aan een kritische beoordeling te onderwerpen." Het congres had als titel: "Alternatieve geneeskunde, geen kunst?" Op het congres sprak prof. Knipschild, de bekende epidemioloog uit Maastricht. Hij vertelde over zijn onderzoek naar de werkzaamheid van acupunctuur en de diagnostische resultaten van iriscopisten. De oosterse naaldvakken bleken nutteloos en de iriscopisten bleken even goed in het diagnostiseren van galstenen als een opgeworpen munt. Interessant was echter het volgende.

's Middags hield prof. Timmerman een lezing getiteld: "Homeopathie, van science fiction tot geloof." Hij veegde daarin de vloer aan met de volgelingen van Hahnemann. Toen de tijd van het vragenstellen gekomen was stond daar een buitengewoon geëmotioneerde Knipschild op, die Timmerman beschuldigde van kwade trouw en nog zo wat omdat hij vergeten had te vermelden dat er één onderzoek over het effect van toedienen van verdunningen met grasstuifmeel op hooikoorts bestond (van Reilly) dat wel degelijk in een voor de homeopathie gunstige richting wees. Knipschild was zo kwaad dat zowel zijn gelaat als stem heftig trilden. Iedereen was gegeneerd en veel wenkbrauwen rezen ten hemel. Het was duidelijk dat hier sprake was van een onwetenschappelijke vooringenomenheid die in dat gezelschap viel als een vloek in de kerk.

Het is moeilijk niet aan dit voorval te denken na de laatste publicatie van Knipschild c.s. in de *British Medical Journal* over de werkzaamheid van homeopathie.

*

Niet alleen Knipschild is vooringenomen. De 107 onderzoeken die Knipschild, Kleijnen en Ter Riet bestudeerden waren uitgevoerd door **believers**. En dan nog waren de resultaten volgens medewerker Kleijnen in een interview in *NRC Handelsblad* op 13 februari uiterst pover. Op grond van deze uitkomsten geloven dat homeopathie werkt wordt wel de **faggot fallacy** genoemd. Deze houdt in dat als je maar genoeg zwakke bewijzen samenbundeld er een sterk bewijs ontstaat.

Dat is onjuist. Een bundel zwakke bewijzen is zwak. Valide bewijs krijg je door valide uitkomsten. De **faggot fallacy** doet echter wel meer opgeld in medische kringen, de door Knipschild gevolgde procedure is gebaseerd op een nog grotere misvatting. Sinds Popper is het gebruikelijk wetenschap van niet-wetenschap te onderscheiden door de mogelijkheid van weerlegging. Popper gebruikt het voorbeeld van

de zwarte zwaan. De hypothese "alle zwanen zijn wit" wordt niet versterkt door de waarneming van de duizendste witte zwaan. Hij wordt echter vernietigd door het zien van één zwarte zwaan. Knipschild c.s. doen net of bewijsmateriaal weegbaar is. Je legt wat waarheid op de ene schaal van de weegschaal, wat andere uitkomsten op de andere schaal en je zoekt net zo lang tot de ene schaal zwaarder is dan de andere. Wanneer Kleijnen melding maakt van "één van de beste onderzoeken" naar de werking van de homeopatische verdunning van opium, die niets op-

leverde, zou dit gezien moeten worden als weerlegging van de homeopathische hypothese. Zo redeneren ze in Maastricht echter niet. Ze toetsen geen weerlegbare hypothesen maar verzamelen liever witte zwanen.

PETER BÜGEL

● Bovenstaand artikel van Peter Bügel verscheen in *Het Parool* van 2 maart j.l. Met toestemming van de auteur drukken wij het hier af. Aanleiding was een artikel in *NRC Handelsblad* van 8 februari l.l., geschreven door Wim Köhler, afgedrukt onder de even onjuiste als alarmerende titel "Homeopatisch middel vaak werkzaam".

Het artikel was gebaseerd op een interview met enkele Maastrichtse epidemiologen, die auteurs waren van een publicatie "Clinical trials of homeopathy" in de editie van 9 februari van het gerenommeerde *British Medical Journal*. Tesaamen met zijn medewerkers Kleijnen en Ter Riet onderzocht Knipschild de beschikbare literatuur met betrekking tot de homeopathie en zijn conclusies waren "voorzichtig positief". Op de kwaliteit en de conclusies van hun artikel is gelukkig veel af te dingen, zodat wij nu reeds kunnen melden dat er voor onze leden geen enkele aanleiding is om de homeopathie nu ineens buiten de kwakzalverij te plaatsen. Wij zullen in een volgende aflevering van het Actieblad nader op het onderwerp ingaan.

ER BESTAAN GEEN TWEE SOORTEN GENEESKUNDE

De VNZ en de alternatieve geneeswijzen

“De tragedie van Nederland” schreef Rudy Kousbroek eens “is de geringe weerstand tegen modeverschijnselen. Modieuze denkbeelden worden in Nederland omhelsd met een hartstocht en een extremisme die in andere landen niet vaak wordt gezien, en even later wordt alles, met inbegrip van eventuele verstandige uitgangspunten waar de mode op gebaseerd was, weer weggevaagd voor de volgende collectieve verstandsverbijstering. Waar wordt deze merkwaardige instelling door veroorzaakt? Ik denk dat het iets te maken heeft met heilsverwachtingen en het ontbreken van historisch besef”.

EEN MISVATTING

Een klassiek voorbeeld van een dergelijk modieus denkbeeld, dat Nederland nu al zo'n twintig jaar in de greep heeft is de misvatting dat er twee soorten geneeskunde bestaan: een reguliere en een alternatieve. De eerste stoot zich niet aan ongezonde leefgewoonten, zij doet voornamelijk aan symptoombestrijding, veelal met “chemische” medicijnen en vraagt van zijn slachtoffers geen actieve rol bij het genezingsproces. Die andere geneeskunde maakt gebruik van zachte methoden, vaak al eeuwenoud en veelal in andere culturen beproefd, zij is holistisch (houdt rekening met lichaam en ziel) en vraagt een actieve rol van de patiënt.

Aanhangers van de laatste stroming bedienden zich lange tijd van het begrip alternatief en verwierpen met die term expliciet en impliciet de orthodoxe geneeskunde. Geleidelijk aan heeft men dit extreme standpunt moeten verlaten (het is natuurlijk ook contra-productief de waarde van penicilline bij longontsteking of van operatie bij blinde darmontsteking te ontkennen) en noemt men zichzelf “additief” of zelfs complementair”. Men wil nu samenvatting c.q. synthese met de reguliere geneeskunde.

Nu ook in ziekenfondskringen

De opvatting dat er zoiets bestaat als alternatieve geneeskunde leeft al langere tijd in de publieke opinie en heeft ook in politieke kring veel aanhang. In 1978 leidde dat tot de instelling van een regeringscommissie Alternatieve Geneeswijzen onder leiding van Muntendam. Thans wordt deze opvatting kennelijk ook in ziekenfondskringen onderschreven. De zienswijze dat er twee soorten geneeskunde bestaan berust echter op een ernstig misverstand en leidt tot verspilling van financiële middelen enerzijds en regelrechte omhelzing van medisch obscurantisme anderzijds.

De gewone geneeskunde berust op algemeen aanvaarde, controleerbare kennis van menselijke anatomie, fysiologie, ziekteleer, etc. en maakt gebruik van diagnostische methoden die leiden naar welomschreven ziektebeelden alsmede van behandelmethoden waarvan het werkingsmechanisme en de effectiviteit op betrouwbare wijze aannemelijk zijn gemaakt. Deze geneeskunde is als zodanig systeemgericht, homogeen en bevat geen innerlijke inconsistenties. Bin-

nen deze op wetenschap gebaseerde geneeskunde geldt nl. ook dat twee onderling tegenstrijdige beweringen niet tegelijkertijd waar kunnen zijn.

Nieuwe behandelmethoden worden getoetst aan bestaande medische kennis en dienen zich te bewijzen op grond van methodologisch betrouwbaar onderzoek. Als aan die grondvoorwaarden is voldaan dan is de geneeskunde, zoals alle wetenschap, een gretig, open en “tot halsafsnijdens toe competitief systeem” (Martin Gardner) waarin voortdurende kennisuitbreiding tot stand komt. Door deze kenmerken van de orthodoxe geneeskunde is er eenvoudig geen logische ruimte voor een zogenaamde alternatieve geneeskunst.

Term geneeskundig niet waardig

Immers, indien alternatieve geneeswijzen voldoen aan de eisen die in de moderne geneeskunde gelden dan zullen zij worden opgenomen in deze geneeskunde en het predikaat alternatief verliezen. Indien zij echter hun waarde niet op adequate wijze kunnen aantonen dan zijn zij de naam “geneeskunde” niet waardig en kunnen zij niet meer worden afgegrensd van de kwakzalverij.

Als men zich het bovenstaande echter niet realiseert dan zal de neiging bestaan om de alternatieve geneeswijzen serieus te gaan nemen, haar te beschouwen als een nieuwe ontwikkeling (hoe verkalkt en verouderd systemen als acupunctuur en homeopathie feitelijk ook zijn), waarvoor men zich open moet stellen. De voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Zorgverzekeraars, de VNZ, de heer Weyers ging in zijn voorzitterscolumn in het blad *Welzijn* (september 1990) zelfs zover dat hij de acceptatie van alternatieve geneeswijzen op één lijn stelde met nieuwe ontwikkelingen in de transplantatiegeneeskunde.

Alternatieve geneeskunde wordt dan niet iets waartegen men zijn verzekerde dient te waarschuwen, maar veeleer iets waarin men zijn verzekerden “kritisch wegwijs maakt”. Dat mensen in de alternatieve geneeskunde bij uitstek gemedicaliseerd worden (mensen die niets mankeren of onbehandelbaar zijn vormen een dankbare groep) en de meest vreemde ideeën worden aangepaard over het functioneren van het menselijk lichaam en het ontstaan van ziekten: het lijkt alsof dat alles moeiteloos wordt geaccepteerd. De mensen in het land dienen objectief te worden voorgelicht en aldus is recent geschied.

ONTMOETING IN HET STAARTBEEN

"In ons lichaam lopen twaalf hoofdmeridianen, zes hiervan zijn Ying en zes Yang". (Blad Welzijn over alternatieve geneeswijzen)

"Paranormale geneeskunst kun je niet leren. Het is een gave die je bij je geboorte meekrijgt"

"Er is nog een derde kanaal: Sushumna. Die loopt vanaf het staartbeen tot aan de hals. In het staartbeen ontmoeten de drie kanalen elkaar". (Wijsheden geput uit de Praktische Gids (voor alternatieve geneeswijzen), geschreven door Paul van Dijk).

Niet "voor de zekerheid" maar een aspirantje erbij slikken. Dan werkt het homeopatische middel niet meer. (Advies van het landelijk in grote oplage verspreide blad Welzijn, uitgave van de Vereniging van Nederlandse Zorgverzekeraars, de VNZ.)

Praktische gids van Paul van Dijk

In September 1990 verspreidde de VNZ huis aan huis de Welzijn-aflevering "Alternatieve geneeswijzen" en bracht tevens de Welzijn-special c.q. Praktische Gids van Paul van Dijk over hetzelfde onderwerp. De inhoud van dit informatiemateriaal is, ondanks een quasi-objectieve benadering, ver beneden peil. Hoewel Van Dijk hier en daar toegeeft dat bewijzen van effectiviteit nauwelijks voor handen zijn, wemelt het elders van beweringen die als regelrechte bevordering van kwakzalverij moeten worden aangemerkt (zie kader hierboven). Dit viel ook wel te verwachten, immers de opvattingen van Van Dijk zijn bekend en hij lichtte ze nog eens toe in het interview met het kaderblad van diezelfde VNZ, Inzet (10/90 okt). Hij gaf daarin o.a. aan dat bij de samenstelling van het verstrekingspakket de vraag van de consument een grotere rol zou moeten spelen. Ook sprak hij daarin van het beschermend karakter van de huidige ziekenfondsverzekering" voor de reguliere geneeskunde: 'Het monopolie van de reguliere geneeskunde is blindelings gevolgd, zonder ruimte voor de vraag van mensen die een ander soort zorg wilden'.

Concurrentie voor de reguliere geneeskunde juicht Van Dijk toe. Voor de huisarts ziet hij een taak weggelegd voor het adviseren en begeleiden van patiënten die gebruik willen maken van alternatieve geneeswijzen. Van het ontraden van dit soort heilloze exercities is bij Van Dijk geen sprake. Hij is overtuigd aanhanger van de misvatting dat er twee soorten geneeskunde zijn, het is derhalve uiterst betreurenswaardig dat de VNZ juist hem in de arm nam om zijn verzekerden voorlichting te geven.

Van Dijks spilzieke opvatting

Men had beter kunnen weten, immers als lid van de Commissie Muntendam heeft Van Dijk zich volledig

gesteld achter de onzalige aanbevelingen die deze commissie deed. Ter opfrissing van het geheugen: Aanbeveling 9 luidde: "De Commissie beveelt de Regering aan alternatieve geneeswijzen zoveel mogelijk in het ziekenfondspakket op te nemen en met onmiddellijke ingang de acupunctuur, homeopathie, antroposofische geneeskunde, natuurgeneeswijzen en manuele geneeswijze door consultatieve artsen als ziekenfondsverstrekking te accepteren". Deze spilzieke opvatting is destijds door het KNMG en door de Regering verworpen, maar Van Dijk heeft er nimmer afstand van genomen en is, ondanks zijn schijnbaar objectieve attitude, hiervan nog steeds voorstander.

Wij kunnen er begrip voor opbrengen dat verzekeraars, zoals de VNZ, die moeten concurreren — een gegeven dat na de eventuele stelselwijziging nog in betekenis zal toenemen — trachten hun pakket zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Dit hoefde echter niet te betekenen dat in toenemende mate nuttelose behandelmethoden worden meeverzekerd, alleen omdat de consument daar belangstelling voor heeft. Als het criterium van het wetenschappelijk bewijs wordt losgelaten dat staat de kwetsbaarheid en de beïnvloedbaarheid van de gemiddelde Nederlandse patiënt er borg voor dat het verzekeringspakket onbegrensd zal zijn en onbetaalbaar. De VNZ doet er wijs aan zich blijvend te conformeren aan de enige echte geneeskunde, die prestaties levert zoals nog nooit eerder in de geschiedenis vertoond, en waarvan de betaalbaarheid ook nu al kwestieus genoeg is. Dit besef zou de VNZ ook aan zijn verzekerden moeten bijbrengen. Het is in het belang van allen die hun beurs en hun gezondheid liefhebben!

C.N.M. RENCKENS,
vrouwenarts en voorzitter

van de Vereniging tegen de Kwakzalverij

● Bovenstaand artikel werd door de voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij gepubliceerd in het kaderblad *Inzet* van de Vereniging van Nederlandse Zorgverzekeraars. Het kwam ons nuttig voor dit op deze plaats in zijn geheel af te drukken.

GOEROE DER RIJKEN

In ons actieblad van februari j.l. hadden wij de Haagse natuurgenezer P. de K. al in de peiling ("Medisch tuchtcollege schorste homeopathische arts"). Deze de K. geldt als een man met een "bijzondere uitstraling" en zijn "aanhang" is doorgaans rijk gezegend met aards slijk. Zij zien hem als een ware "goeroe". Maar de justitie is than bezig te onderzoeken wat deze "goeroe" zo al van doen heeft met het overlijden van een architect in het Brabantse Rosmalen, een medewerker van hem. In diens architectenbureau is de in opspraak geraakte Michelangeloschool (voor zelfgenezing) gevestigd.